

TAULA RODONA

EL VARIACIONISME CONTEMPORANI. SÍNTESE D'UN DEBAT INTERDISCIPLINARI

Miquel Àngel Pradilla
Universitat Rovira i Virgili

1. INTRODUCCIÓ

Siga dit, d'entrada, que em sento molt honorat per la invitació a participar activament en la Jornada filològica organitzada per l'Associació d'Amics del Professor Antoni M. Badia i Margarit. La meua intervenció s'ha d'entendre, doncs, com una petita mostra del respecte i l'admiració que sento per aquest eminent intel·lectual, de cultura enciclopèdica i d'interessos investigadors multitemàtics. I siga dit, ara de passada, que em sento molt ben acompanyat en aquesta taula rodona sobre els mètodes de la dialectologia actual. Crec que a hores d'ara puc dir amb satisfacció que els professors Manuel González, Joaquim Viaplana i Ramon Sistac, a més de constituir una referència bibliogràfica obligada en la meua formació variacionista, són també bons amics.

Primer que res, m'agradaria situar el tema que ens ocupa en el trànsit d'una lingüística autònoma, això és, centrada exclusivament en l'anàlisi de l'estructura de les llengües, a una lingüística que preveu programàticament la interacció entre les variables lingüístiques i les variables sociopragmàtiques. L'espai de què dispo no em permet, òbviament, fer una passejada matissada i rigorosa per la història de la lingüística. En conseqüència, assajaré de visualitzar un itinerari de fites rellevants al voltant de consideracions programàtiques de gruix.

Si prenem com a epicentre temàtic la dialectologia —o, si es prefereix, la geolingüística—, caldria constatar el difícil encaix que l'esmentada disciplina ha tingut en els paradigmes més rellevants de la lingüística moderna. Així, estructuralisme i generativisme —en les versions ortodoxes— han prioritzat

com a objecte nuclear d'estudi la *llengua* (Saussure) o la *competència* (Chomsky), això és, l'estudi *in abstracto* de parlants-oients ideals en comunitats de parla homogènies. Això no vol dir que no hi haja dialectologia estructuralista i generativista, tanmateix qualsevol valoració genèrica li atorgaria un paper marginal. No s'escapa a ningú que en aquests marcs teòrics difícilment hi podria transitar còmodament una dialectologia, centrada justament en l'estudi de la variació (essencialment geogràfica) i el canvi lingüístic (amb una atenció preferent pel seu vessant diacrònic).

Certament, hi ha hagut períodes de desencontre i d'hostilitat dialèctica que no han afavorit el diàleg intel·lectual. Tot plegat, segons la meua opinió, va portar a un arraconament —si no va portar a un bandejament— de la dialectologia de les prioritats sancionades per les elits lingüístiques de torn. Així i tot, malgrat la subsidiarietat a què s'ha vist sotmesa, la producció dels dialectòlegs no solament no se n'ha ressentit sinó que ha engruixit els seus resultats quantitativament i qualitativament. Sens dubte, la vigoria que ha mostrat en les darreres dècades ha estat el millor antídote al menyspreu rebut des de les noves troncs oficials.

L'emergència de la sociolingüística, amb la consegüent legitimació com a objecte d'estudi de la *parla* saussuriana i de l'*actuació* chomskiana, ha possibilitat l'aparició d'un nou horitzó paradigmàtic. Aquesta comunió d'interessos de lingüistes, sociòlegs, psicòlegs i antropòlegs patrocinarà com a legítim centre d'interès l'ús social de la llengua. Un ús que, atès que ha de donar resposta a una munió de situacions comunicatives d'una gran diversitat d'usuaris, forçosament s'haurà de plantejar com a heterogeni. D'aquesta manera es trenca el binomi *sistema-homogeneïtat* i es passa a la consideració de les llengües com a estructures ordenadament heterogènies, on l'estudi de la variació lingüística serà fonamental.

Val a dir que en l'àmbit catalanòfon la recepció de la sociolingüística ha tingut una especificitat que no es pot menystenir. I és que la nostra sociolingüística ha estat —i és— essencialment una sociologia del llenguatge. S'ha ocupat, en definitiva, de les relacions *interlingüístiques* en un context de conflictitat. A poc a poc, però, el monopoli esmentat ha deixat pas, tímidament, a una diversitat de sociolingüístiques, des d'on l'etnografia de la comunicació i el variacionisme han reclamat més atenció. La consolidació de la disciplina global ha arribat, doncs, amb l'estudi de les relacions *intra lingüístiques*.

Establert aquest itinerari, voldria destacar que el nou objecte d'estudi ja és, des de l'anomenada *lingüística de corpus*, centre d'atenció dels mateixos enfocaments estructuralista i generativista. La dialectologia ha trobat un nou vent que bufa a favor de, si més no, una part dels seus plantejaments. L'aparat que segueix s'ocuparà d'avaluar les diferents fesomies que ha pres a casa nostra l'estudi de la variació lingüística.

2. L'ESTUDI DE LA VARIACIÓ LINGÜÍSTICA¹

2.1. *Un plantejament multidimensional*

L'objectiu nuclear d'aquest article és donar compte de les manifestacions que han pres a casa nostra els estudis sobre la variació lingüística. Segons l'esquema consensuat pels investigadors implicats, la línia sociolingüística que els acollirà serà la *sociolingüística estricta* o, tal com sembla que s'ha consolidat en la nostra tradició onomàstica, la *sociolingüística de la variació*.² Es tracta, doncs, d'avaluar les «desviacions» més significatives que s'han donat en relació amb el model de referència esmentat, sia per la pressió dels estudis tradicionals o per la influència de nous enfocaments.

La comesa que m'ocupa troba en el plantejament de F. Moreno (1990) una proposta metodològica immillorable. Aquest autor defineix el fet lingüístic com un ens de natura multidimensional i insereix el seu estudi en la *lingüística de la parla/actuació*. L'esmentada multidimensionalitat tindrà quatre vèrtexs que seran ocupats per la *geolingüística*, la *lingüística històrica*, la *pragmàtica* i la *sociolingüística* —amb la possibilitat de posicions intermèdies. La seua proposta reconeix la variació conjunta de factors de distinta natura, però admet la possibilitat d'estudiar per separat cadascun dels factors i minimitzar-ne la resta.

En els subapartats que segueixen assajaré una primera aproximació al calidoscopi variacionista que defineixen els treballs sobre fenòmens variables de la llengua catalana. Vaja per endavant que no es tracta d'una replega de recerques i una compartimentació subsegüent. El meu propòsit és fer una avaluació teoricometodològica qualitativa (i per a l'avinentesa que ens ocupa, primària) a propòsit de la hipòtesi multidisciplinària apuntada.

2.2. *El vèrtex sociolingüístic*

En l'àmbit de la sociolingüística estricta s'han elaborat diversos models destinats a explicar la variació sistemàtica. Els més destacats són el *dinàmic* (Ch. J. Bailey, D. Bickerton i D. De Camp) i el *quantitatiu* (W. Labov). Tanmateix, el decantament majoritari dels nostres investigadors pel segon —també anomenat *dialectologia urbana*, *dialectologia social*, *sociolingüística* («estRICTA», «en sentit restringit», «pròpiament dita»), *estudi quantitatiu de la*

1. Una versió més desenvolupada d'aquest apartat es pot trobar a Pradilla (2003).

2. Sobretot arran de la publicació l'any 1995, amb el mateix títol, de l'aplec de treballs que conformen el volum coordinat per M. T. Turell (Turell, 1995).

parla, model de regles variables, [socio]lingüística correlacional, variacionisme i sociolingüística de la variació— motivarà que li dediquem la nostra atenció en exclusiva. Més encara si el considerem (metodològicament) com el referent a partir del qual en destacarem les transferències i transaccions.

La proposta sociolingüística de W. Labov s'ha de considerar com l'elaboració més reeixida sorgida a partir de l'article de Weinreich, Labov i Herzog (1968) «Empirical foundations for a theory of language change». El treball en qüestió constituirà un veritable salt qualitatiu en la consideració social del llenguatge.

Aquest lingüista nord-americà beu, en els seus inicis, del model estructural a través del mestratge d'U. Weinreich. Tanmateix, a les darreries dels anys seixanta s'incorpora a la gramàtica generativa, de la qual proposa una extensió que incorpore un component social. Com ja s'ha dit, l'objectiu de Labov serà essencialment lingüístic: es tracta d'estudiar el llenguatge tal com l'utilitzen els parlants en la comunicació quotidiana, això és, l'estudi de la seua estructura i evolució en el context social format per la comunitat de parla. Des d'aquesta perspectiva realista, l'objecte d'estudi serà observat en toda la seua diversitat.

La consideració de la llengua com un sistema ordenadament heterogeni i dinàmic es visualitza mitjançant la correlació de variables lingüístiques, socials i estilístiques. I els instruments metodològics que desenvolupa per empiritzar el model són l'entrevista sociolingüística i la quantificació estadística, primer en termes freqüencials i més tard, amb les aportacions de l'escola canadenca (Sankoff, Cedergren i col·laboradors), probabilístics. Aquest darrer desenvolupament no és gens trivial, ja que es fonamenta en la idea, epistemològicament essencial, segons la qual les dades d'actuació no són res més que un reflex estadístic de la competència, que ara serà quantificada mitjançant l'aplicació d'un model logístic multiplicatiu que permetrà convertir les freqüències observades en l'actuació en probabilitats teòriques. Aquesta operació ha significat, en definitiva, passar d'ocupar-se amb molta rigorositat de les dades d'actuació a l'elaboració de models teòrics que donen compte de la competència sociolingüística dels parlants.³

La sociolingüística de la variació penetra a l'àmbit catalanòfon (i a l'Estat espanyol) de la mà de l'investigador alacantí F. Gimeno. El mestratge que exerceix des de la Universitat d'Alacant dona el seu primer fruit amb la lectura de la tesi doctoral de Montoya (1985), un treball que aborda l'estudi del canvi lingüístic tant des de la vessant sincrònica com diacrònica (sociolingüística històrica). Paral·lelament, M. T. Turell, primer des de la Universitat de Barcelona i després des de la Universitat Rovira i Virgili, comença a articular un grup de

3. Per a una exposició més detallada del marc teoricometodològic de la sociolingüística de la variació, vegeu Turell (1995, 1997) i Pradilla (1998).

col·laboradors que centraran el seu treball essencialment en la perspectiva sincrònica dels canvis en curs. La publicació el 1995 del llibre *La sociolingüística de la variació* donarà a conèixer una part de les recerques portades a terme.

Malgrat la vigència a casa nostra de la sociolingüística històrica, quantitativament migrada però d'un interès qualitatiu extraordinari, la recepció del model labovià ha reproduït el biaix clarament sincronicista que el mateix investigador va promocionar. La ponència llegida el 1972 al XI Congrés Internacional de Lingüistes celebrat a Bolonya, «On the use of the present to explain the past» (Labov, 1974), o el treball presentat a Mont-real en el col·loqui *New Ways in Analysing Variation in English*, titulat «What can be learned about change in progress from synchronic descriptions?», constitueixen un parell de bones mostres doctrinàries. Al voltant, doncs, d'aquest enfocament i amb especificitats metodològiques diverses (vegeu Pradilla [2002] per a les variables fòniques i Mas i Montoya —en premsa— per a una visió de conjunt de tots els nivells d'anàlisi), l'«ortodòxia» variacionista acumula un grapat de recerques força reeixit. A propòsit de la participació en aquest monogràfic, convé destacar que les aportacions de J. Carrera des de la lectura de la tesi doctoral el 1999 (Carrera, 2002) també se situarien en aquesta línia.

Comentari a part mereix la línia encetada per B. Montoya, complementària del seu treball sobre la interrupció de la transmissió intergeneracional a Alacant (Montoya, 1996), on, des de la perspectiva variacionista, descriu el fenomen conegut com a *atròfia lingüística* o *encongiment lingüístic*, això és l'estudi del desgast o la desintegració estructural de la llengua recessiva (català), o en procés d'extinció, en un procés de convergència amb la llengua expansiva (castellà) (Montoya, 2000).

Finalment, voldria constatar la influència mútua creixent que estan experimentant les metodologies de la sociolingüística de la variació i de la fonètica experimental. En el 15th International Congress of Phonetic Sciences, celebrat a Barcelona l'agost de 2003, hom va poder constatar la presència destacada d'un bon nombre de treballs que s'aixoplugaven sota l'etiqueta *Sociofonètica*. Des que Labov (1966, 1972) va establir correlacions entre la qualitat vocàlica i el perfil social dels informants mitjançant l'ús de tècniques instrumentals, els seus seguidors han proporcionat un degoteig de treballs que amb el temps ha anat fent gruix. I paral·lelament, els resultats obtinguts han obligat els fonetistes a replantejar-se algunes qüestions teoricometodològiques d'índole socioestilística absolutament desateses. En l'àmbit de la llengua catalana, qui signa aquestes ratlles, des del tractament quantitatiu de la variable estudiada en la tesi doctoral —el desafricament prepalatal intervocàlic— (Pradilla, 1993), ha insistit en la conveniència d'assolir una comunió metodològica amb la metodologia experimental (Pradilla, 1997, 2001a, 2001b i 2002). D'altra banda, ara des d'una prioritització de l'anàlisi acústica, els treballs recents de Fernández

Planas i Pradilla (2004) i de Carrera, Fernández Planas i Pradilla (en premsa) corroboren també la influència dels postulats variacionistes.

2.3. *El vèrtex pragmàtic*

Tal com acaben de veure, les variables estudiades des de la sociolingüística de la variació no són discretes, es defineixen en termes de correlació estadística. Tanmateix, la variació també pot ser de natura discreta: la tria de llengua és un dels exemples més adduïts, però també cal prendre en consideració els diferents fenòmens amb què es mostra la interferència, l'alternança de codis o l'aparició d'interllengües (pigdinització i criollització). La pragmàtica, entesa com l'adequació de l'ús lingüístic al context sociocultural, s'ocuparia d'aquestes qüestions.

Al bell mig d'una mena de nebulosa terminològica, emergeix, com a alternativa al variacionisme i amb una diàfana vinculació a la pragmàtica, l'etnografia de la comunicació (D. H. Hymes i J. J. Gumperz). D'orientació antropològica, concep l'estudi de la variació lingüística en una comunitat humana «com l'anàlisi de la manera com els seus membres gestionen el fenomen de l'heteroglòssia en llurs vides quotidianes, tot partint d'una concepció activa i dialògica de la comunicació humana» (Argenter, 1998, p. 16).

Mitjançant una arquitectura d'unitats d'anàlisi que aniria davallant en una dimensió de concreció —acte comunicatiu, esdeveniment de parla i acte de parla—, l'objectiu de l'etnògraf seria correlacionar l'ús lingüístic amb el context sociocultural d'una comunitat de parla. Aquesta comesa requerirà, doncs, la identificació dels actes de parla vigents, les maneres de parlar que s'hi associen i els contextos sociocomunicatius que els propicien.

Feta aquesta caracterització primària, ens entretindrem a destacar els punts de conflicte amb la sociolingüística de la variació: *a*) mentre que aquesta s'interessa primordialment per la parla espontània («vernacle»), aquella prioritza l'extrem formal del contínuum estilístic; *b*) mentre que la proposta laboviana de compartimentació del contínuum estilístic estableix una segmentació apriorística en funció del grau d'atenció del parlant envers el discurs, els etnògrafs cerquen varietats lingüístiques naturals en contextos determinats, això és, formes de parlar sovint ritualitzades, aforístiques i marcades; i *c*) l'aprehensió de la matèria objecte d'estudi d'aquesta es fa mitjançant la prioritzaació de tècniques qualitatives, com l'observació participant, mentre que el variacionisme utilitza artificis estadístics i no tan naturals, com l'entrevista sociolingüística.

A parer meu, són diversos els aspectes on l'etnografia del parlar pot aportar millores interessants a la metodologia variacionista. L'assoliment d'un major equilibri entre l'anàlisi qualitativa i la quantitativa n'és un de fonamen-

tal. En aquest sentit, voldria fer notar, tanmateix, que si bé és obvi que la metodologia laboviana posa un èmfasi especial en la quantificació, no és menys cert que des dels seus inicis el mateix Labov ja emprà mètodes d'observació diversos. L'altra gran qüestió on l'etnografia hi té molt a dir és en la subcategorització de la variació funcional. Atès que la variació estilística ocupa un lloc de privilegi en la reflexió pragmàtica, el variacionisme hauria d'aprofitar-ne l'experiència acumulada en múltiples recerques. Malgrat que la segmentació del contínuum estilístic continua generant força discussions, si algun enfocament s'hi ha aproximat de manera raonablement solvent aquest és el pragmàtic. A casa nostra, el conjunt de treballs aplegats el 1998 al llibre *Oralment: Estudis de variació funcional*, coordinat per Ll. Payrató, ha de ser considerat com el text referencial més complet.

No deu ser casual, doncs, que una de les persones que hi va participar, S. Romero orientés la seua tesi doctoral (Romero, 2001) pels viaranys esmenats. Aquest treball, de base pragmàtica, ens mostra com la utilització dels mètodes quantitius de la metodologia sociolingüística pot assolir un paper reeixit en l'anàlisi d'una situació comunicativa prou fixada com les sessions plenàries municipals. Aquesta manifestació lingüística de l'Administració local ha estat caracteritzada a partir de la taula de components de l'esdeveniment de parla de Hymes (1962/1968, p. 110-124) i dels paràmetres situacionals de variació de Biber (1994, p. 40-41).

2.4. *El vèrtex històric*

L'arraconament a què s'ha vist sotmesa la perspectiva històrica per part dels diferents paradigmes de la lingüística moderna s'ha vist atenuat amb la proposta d'estudi de la sociolingüística històrica. Des que Labov va correlacionar la variació i el canvi lingüístic en el sentit que aquest darrer sempre pressuposa variació prèvia però no a l'inrevés, l'interès per la descripció i explicació dels canvis lingüístics en curs s'ha tornat a fer un lloc entre els investigadors.

Tal com s'ha dit, el biaix sincronicista fundacional que va prendre el variacionisme ha estat fonamental a l'hora de relegar la sociolingüística històrica a un àmbit de subsidiarietat. Ara mateix, a casa nostra només B. Montoya i A. Mas s'hi dediquen amb una perseverança admirable, però la proposta metodològica que patrocinen, centrada en l'estudi de la llengua dels textos escrits d'èpoques pretèrites mitjançant els paràmetres de covariació lingüística i social ja coneguts, continua tenint un ressò més aviat escàs. Això no obstant, tal com reivindica A. Mas (2003): «la sociolingüística històrica, amb tots els seus inconvenients [...] ens possibilita entendre millor la llengua actual per mitjà de l'estudi diacrònic de la llengua del passat i, també, ens permet re-

construir els estrats de la llengua anterior amb les aportacions de l'anàlisi de la llengua oral».⁴

L'estudi sincrònic del canvi lingüístic, contràriament, ha ocupat un lloc preeminent en els estudis variacionistes. El concepte de *temps aparent* ha fet fortuna ja que ha suposat una novetat epistemològica notable en un àmbit d'estudi monopolitzat tradicionalment per la perspectiva diacrònica. Consisteix a atorgar la màxima prioritat a una de les variables socials amb què pren sistematicitat la variació: es tracta d'estudiar el patró de canvi que defineix el comportament lingüístic dels diferents grups d'edat d'una comunitat de parla.

Una prova de l'èxit d'aquest plantejament és la presència de la variable *edat* en la majoria de les recerques fetes sobre fenòmens variables de la llengua catalana. Més encara, en algunes (Carrera, 2003) ha esdevingut l'eix interpretatiu més rellevant. També es pot constatar que aquest factor s'ha anat incorporant amb més força en l'àmbit de la dialectologia. Sens dubte, el treball de més envergadura ha estat el de L. Pons (1992) sobre la iodització i l'apitxament a Barberà del Vallès (Pradilla, 2002).

A propòsit de la panoràmica descrita, probablement ha arribat l'hora d'abordar estudis de canvi lingüístic en «temps real», això és, mitjançant el contrast de dades metodològicament comparables en estadis temporals diferents. Caldria, doncs, tornar a estudiar les comunitats de parla explorades la dècada dels vuitanta i sobretot els primers anys de la dècada dels noranta. Aquests nous treballs són de vital importància pel que fa a la validació de les prediccions fetes a les recerques precedents i, en definitiva, per a la consagració paradigmàtica del corpus teoricometodològic de la sociolingüística de la variació. En aquest sentit, el grup coordinat per M. T. Turell en la publicació de 1995 ha posat en marxa un nou projecte de recerca amb aquest enfocament, ara mateix deficitari.

2.5. *El vèrtex geolingüístic*

Quan analitzem el posicionament dels lingüistes respecte a la relació dialectologia-sociolingüística de la variació, ens trobem amb un ventall d'opinions que van des d'una identificació total a una separació taxativa. Al bell mig, hi ha tota una sèrie de propostes amb un denominador comú: el reforçament dels lligams entre ambdues perspectives amb una voluntat conciliadora. La proposta de F. Moreno, canemàs d'aquest treball, reconeix, com s'ha dit, la

4. Remeto el lector interessat a conèixer les especificitats que ha pres la sociolingüística històrica en la nostra tradició a l'article d'A. Mas «La sociolingüística històrica (una alternativa a l'anàlisi del canvi lingüístic)», publicat a *Noves SL* (tardor 2003).

variació conjunta de factors diversos, però admet la possibilitat d'estudiar per separat cada factor en detriment de la resta. En aquest sentit, adverteix que les crítiques indiscriminades que s'han fet sobre la dialectologia només tenen un cert sentit en el cas de les monografies locals. En el cas de la geolingüística, l'envergadura metodològica fa que l'interès diatòpic justifiqui el sacrifici parcial dels altres vessants. Allò, però, que ningú no ha posat en qüestió és que la dialectologia i la geolingüística centren el seu objecte d'estudi en la parla, en l'actuació, i assumeixen, per tant, una consideració heterogènia de la llengua. La sociolingüística de la variació se n'ha de considerar, doncs, hereva.

El veritable punt de conflicte, el trobem en la consideració dels factors socials i estilístics. Una repassada a la vastíssima bibliografia que ha generat la investigació dialectològica ens mena a destacar-ne l'interès nuclear per l'aspecte geogràfic. I tanmateix, tenim mostres interessantíssimes d'enfocaments socials que adquireixen la categoria de veritables precedents de la sociolingüística: Gauchat, l' AIS de Jud i Jaberg, Rohlf, l'ALEIC de Bottiglioni, etc. La mateixa aparició de les etiquetes *dialectologia social*, *dialectologia urbana*, *socio-dialectologia*, *nova dialectologia*, etc., pot entendre's com una mena de pont entre ambdues. Com a conseqüència d'aquesta floració terminològica i de la manca de precisió a l'hora de definir l'abast conceptual de les diferents denominacions, sovint s'observen catalogacions divergents d'un mateix treball.⁵

Tot i que el variacionisme incorpora algun dels pilars teòrics de la dialectologia i hi comparteix determinats interessos fonamentals, aquella constitueix, en la meua opinió, una disciplina que respon a principis globals i orientacions metodològiques diferents. Silva-Corvalán (1989, p. 15) destaca alguna d'aquestes diferències: l'obtenció de dades lingüístiques mitjançant l'enregistrament de converses espontànies; la utilització de mètodes quantatius d'anàlisi; el reconeixement que l'homogeneïtat lingüística de, fins i tot, el llogarret més petit és un mite; la consideració de les actituds subjectives cap a les diverses variants dialectals; les tècniques per a l'obtenció i identificació de diferents estils de llengua i l'assumpció que tot individu és capaç de comunicar-se en més d'un estil, dels quals l'espontani és el més difícil d'obtenir per part de l'investigador.

En l'àmbit territorial de la llengua catalana a l'Estat espanyol, l'adveniment de la democràcia ha suposat una nova ordenació de les estructures de poder que ha permès l'accés de la llengua pròpia a àrees comunicatives definides per la formalitat. L'ensenyament i els mitjans de comunicació són els àmbits més em-

5. Gimeno i Montoya (1989, p. 47-48) manifesten el seu desacord envers la catalogació de Veny (1986), ja que considera dialectòlegs socials, tant els autors de treballs veritablement sociolingüístics com aquells que s'interessen per aspectes sociològics de la llengua. Lògicament, la pretesa subsidiarietat de la sociolingüística respecte de la dialectologia també és motiu de queixa per part d'aquests autors.

blemàtics des d'on s'ha difòs, amb més o menys intensitat segons el territori, aquest model estàndard. L'emergència d'aquesta nova varietat referencial ha encetat una dialèctica de canvi en relació amb les varietats col·loquials de base geolectal. A propòsit d'aquesta constatació, des de la Universitat d'Alacant J. Ponsoda ha comandat un projecte destinat a avaluar l'impacte del model escolar en les varietats geogràfiques tradicionals. En aquest marc d'hibridació metodològica sobre una base sòlidament geolectal, J. M. Baldaquí (2004) i C. Segura (2003, *a* i *b*) han dedicat les seues tesis doctorals a la temàtica esmentada.

3. CONCLUSIONS

La sociolingüística de la variació, en el marc d'una sociolingüística en sentit ample, ha anat avançant en el difícil viatge que ha de menar a la consolidació del seu estatus paradigmàtic. Les reticències teòriques que li ha plantejat la lingüística moderna (estructuralista i generativista) així com els plantejaments metodològics immobilistes de la lingüística tradicional en els vessants dialectològic i historicista no li han aplanat el camí. Malgrat tot, passat un període de manifesta hostilitat dialèctica, el debat interdisciplinari ha tingut conseqüències força favorables per a tots els implicats.

En l'àmbit de la llengua catalana, a recer de l'omnipresent sociologia del llenguatge, el variacionisme també ha participat de manera activa en l'establiment d'un consens que possibilita l'estudi d'aquesta realitat polianivellada que és el llenguatge en funció dels interessos prioritaris dels investigadors de torn.

El plantejament multidimensional que he presentat ha evidenciat com les transaccions teoricomethodològiques interdisciplinàries, des de l'autocrítica i el coneixement mutu, contribueixen a la millora de les investigacions. També les transferències, tant si ens arriben com si les exportem, poden arribar a tenir efectes benèfics per a la ciència del llenguatge. En definitiva, a parer meu, el dogmatisme que emana de l'ortodòxia doctrinària té uns efectes paralitzadors que cal combatre. En un àmbit de fronteres tan difuses com el de la sociolingüística, hem de propiciar mecanismes d'entesa que ens facen avançar en la recerca d'una teoria explicativa general del llenguatge en la qual tots els qui hi treballem trobem un encaix còmode.

4. BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

- ARGENTER, J. «Els fenòmens de la diversitat i la variació lingüístiques, i llur pertinència en l'estudi del llenguatge». A: LLORET, M. R. [et al.] [ed.]. *Anàlisi de la variació lingüística*. Barcelona: PPU, 1997, p. 15-44.

- ARGENTER, J. «La variació lingüística: el fet i la seva significació». *Caplletra* [València], núm. 25 (1998), p. 11-20.
- BALDAQUÍ, J. M. *La percepció de la vitalitat etnolingüística pels jòvens de l'Alacantí*. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana; Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004.
- BIBER, D. «And Analytical Framework for Register Studies». A: BIBER, D.; FINEGAN, E. [ed.]. *Sociolinguistic Perspectives on Registers*. Nova York: Oxford University Press, 1994, p. 31-36.
- CARRERA, J. *Escola catalana i variació fonètica: Una evolució del vocalisme àton a Alguairre i a Lleida*. Lleida: Pagès, 2002.
- CARRERA, J.; FERNÁNDEZ, A. M.; PRADILLA, M. À. «De fonètica contrastiva: els africats alveolopalatals del lleidatà i del barceloní». A: MARTÍ, Sadurní et al. [ed.]. *Actes del XIII Colloqui de l'AILLC* [Girona, 2003]. Girona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004. [En premsa]
- FERNÁNDEZ, A. M.; PRADILLA, M. À. «Características de las africadas alveolopalatales del catalán oriental central». A: *Actas del V Congreso de Lingüística General* [Lleó, 5-8 de març de 2002]. Lleó: Arco/Libros, 2004, p. 983-995.
- GIMENO, F.; MONTOYA, B. *Sociolingüística*. València: Servei de Publicacions de la Universitat de València, 1989.
- HYMES, D. «The Ethnography of Speaking». A: FISHMAN, J. [ed.]. *Readings in the Sociology of Language*. La Haia: Mouton, 1968, p. 99-137.
- LABOV, W. *The social stratification of English in New York City*. Washington DC: Center for Applied Linguistics, 1966. [Reelaboració parcial d'alguns capítols a: *Sociolinguistic Patterns* (1972), capítols 2, 3, 4 i 6, p. 43-122 i 143-159]
- *Sociolinguistic Patterns*. Filadèlfia: University of Pennsylvania Press, 1972.
- LAVANDERA, B. *Variación y significado*. Buenos Aires: Hachette, 1984.
- LÓPEZ MORALES, H. *Sociolingüística*. Madrid: Gredos, 1989.
- MARTINET, A. «Prefaci». A: WEINREICH, U. *Llengües en contacte*. Alzira: Bromera, 1996. [Edició original en anglès: *Languages in contact* (1953)]
- MAS, A. «La sociolingüística històrica (una alternativa a l'anàlisi del canvi lingüístic)». *Noves SL* [en línia] (tardor 2003). <http://www6.gencat.net/llengcat/noves/hm03tardor/mas1_2.htm> [Consulta: 1.3.2005]
- MAS, A.; MONTOYA, B. «La sociolingüística de la variació als Països Catalans: estat de la qüestió». *Caplletra*. [En premsa]
- MONTOYA, B. *De sociolingüística històrica: canvi lingüístic en cus i desplaçament de llengües a l'extrem meridional de la llengua catalana* [Tesi doctoral]. Alacant: Universitat d'Alacant, 1985. [Síntesi publicada a: GIMENO, F.; MONTOYA, B. (1989), p. 67-95]
- *Alacant: la llengua interrompuda*. Paiporta: Denes, 1996.
- *Els alacantins catalanoparlants: una generació perduda*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2000.
- MORENO, F. *Metodología sociolingüística*. Madrid: Gredos, 1990.
- PAYRATÓ, L. [ed.]. *Oralmnt: Estudis de variació funcional*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998.
- PONS, L. *Iodització i apitxament al Vallès. Interpretació sociolingüística i psicolingüística dels canvis fonètics*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1992.

- PRADILLA, M. À. *Variació i canvi lingüístic en curs al català de transició nord-occidental/valencià* [Tesi doctoral]. Tarragona: Universitat Rovira i Virgili, 1993.
- «El desafricament prepalatal en el català de transició nord-occidental/valencià». A: TURELL, M. T. [ed.] (1995), p. 53-116.
- «Sociolingüística quantitativa i anàlisi qualitativa de variables foneticofonològiques: a propòsit del desafricament prepalatal». *Estudios de Fonética Experimental* [Barcelona], núm. VIII (1997), p. 207-251.
- «La sociolingüística de la variació». A: PRADILLA, M. À. [ed.]. *Ecosistema comunitatiu: Llengua i variació*. Benicarló: Edicions Alambor, 1998, p. 15-44.
- «La sociolingüística de la variació. Aproximació metodològica (I)». *Noves SL* [en línia] (hivern-primavera 2001a). <http://www6.gencat.net/llengcat/noves/hm01hivern-primavera/metodologia/pradilla1_7.htm> [Consulta: 1.3.2005]
- «La sociolingüística de la variació. Aproximació metodològica (i II)». *Noves SL* [en línia] (estiu 2001b). <http://www6.gencat.net/llengcat/noves/hm01estiu/metodologia/pradilla1_9.htm> [Consulta: 1.3.2005]
- «La variació fònica en la llengua catalana: inventari i avaluació metodològica». *Noves SL* [en línia] (tardor 2002). <http://www6.gencat.net/llengcat/noves/hm02tardor/metodologia/pradilla1_8.htm> [Consulta: 1.3.2005]
- «Les representacions del variacionisme en l'àmbit de la llengua catalana. Transferències i transaccions». *Noves SL* [en línia] (tardor 2003). <http://www6.gencat.net/llengcat/noves/hm03tardor/pradilla1_4.htm> [Consulta: 1.3.2005].
- ROMERO, S. *Canvi lingüístic en morfologia nominal a la Conca de Tremp* [Tesi doctoral]. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2001.
- RUIZ, F.; SANZ, R.; SOLÉ, J. *Diccionari de sociolingüística*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2001.
- SEGURA, C. *Variació dialectal i estandardització al Baix Vinalopó*. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana; Barcelolna: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003a.
- *Una cruïlla lingüística: Caracterització del parlar del Baix Vinalopó*. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana; Barcelolna: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003b.
- SILVA-CORVALÁN, C. *Sociolingüística: Teoría y análisis*. Madrid: Alhambra, 1989.
- TRUDGILL, P. «Editor's Preface». A: LABOV, W. *Principles of Linguistic Change*. Vol. I: *Internal Factors*. Oxford: Blackwell, 1994. [Traducció a l'espanyol: *Principios del cambio lingüístico: Factores internos*. Madrid: Gredos, 1996.
- TURELL, M. T. [ed.]. *La sociolingüística de la variació*. Barcelona: PPU, 1995.
- «Variació i variacionisme». A: LLORET, M. R. [et al.] [ed.]. *Anàlisi de la variació lingüística*. Barcelona: PPU, 1997, p. 45-64.
- VENY, J. *Introducció a la dialectologia catalana*. Barcelona: Enciclopèdia catalana, 1986.
- WEINREICH, U.; LABOV, W.; HERZOG, M. I. «Empirical foundations for a theory of language change». A: LEHMANN, W. P.; MALKIEL, J. [ed.]. *Directions for Historical Linguistics: A Symposium*. Austin; Londres: University of Texas Press, 1968, p. 96-195.